

TEDENSKA PRILOGA

PRIMORSKEGA DNEVNIKA

Trst, 9. julija 1950

Št. 26 - Leto II.

PRVO IZREDNO ZASEDANJE LJUDSKE SKUPŠČINE FLRJ

Maršal Tito o predlogu zakona o upravljanju državnih gospodarskih podjetij po delovnih kolektivih

Na skupni seji Zveznega sveta in sveta narodov Ljudske skupščine FLRJ je dne 26. junija t. l. predsednik vlade maršal Jugoslavije Josip Broz-Tito podal ekspozice o predlogu osnovnega zakona o upravljanju državnih gospodarskih podjetij in višjih gospodarskih združenj po delovnih kolektivih.

Tovariši in tovarišice ljudski poslanci!

Na tej ljudski skupščini je danes v pretresu načrt enega najpomembnejših zakonov socialistične Jugoslavije — načrt temeljnega zakona o upravljanju državnih gospodarskih podjetij in višjih gospodarskih združenj po delovnih kolektivih. Sprejetje tega zakona bo najpomembnejše zgodovinsko dejanje Ljudske skupščine po sprejetju zakona o nacionalizaciji proizvodnih sredstev. S prevzemom proizvodnih sredstev v državne roke še ni bilo uresničeno akcijsko geslo delavskega gibanja »Tovarne delavcem«, kajti geslo »Tovarne delavcem, zemljo kmetom« ni kako abstraktno propagandistično geslo, marveč takšno, ki ima v sebi globok vsebinski smisel. To geslo vsebuje celoten program socialističnega odnosa v proizvodnji glede na družbeno lastnino, glede na pravice in dolžnosti delovnih ljudi — in ga moremo in moramo potemtakem uresničiti v praksi, če hočemo zares zgraditi socializem.

Ta naš zakon o izročitvi tovarn, podjetij itd. v upravo delovnih kolektivov je logična posledica razvoja socialistične graditve naše države. Je dosledno nadaljevanje v skupini ukrepov, ki jih izvaja naša ljudska oblast na svoji neomajni poti v socializem. Pogoji za to so deloma že dozoreli. Naši delovni kolektivi vsak dan dokazujejo svojo zrelost, svojo visoko zavest,

ki prihaja do izraza v njihovih junaških naporih za izpolnjevanje planskih nalog. Od kod ta polet in požrtvovalnost naših delovnih ljudi v tekmovanju in izpolnjevanju planskih nalog pred rokom? Odtod, ker so naši delovni ljudje razumeli, da je odvisna zgraditev socializma v naši državi prav od njih in da gredo plodovi naporov, ki jih dajejo, v njihovo korist. Naši delovni ljudje so se do sedaj lahko prepričali, da ima naša ljudska oblast do njih popolno zaupanje in da za njih skrbi. Na drugi strani naši delovni ljudje z dejanji dokazujejo, da so pripravljeni premagovati tudi največje težave pri svojem delu. Mar niso potemtakem ti delovni ljudje, ki dajejo take napore, ki si s takim poletom in požrtvovalnostjo prizadevajo, da bi izdelali čim več raznih izdelkov, ki s takšno energijo grade nove tovarne, nove objekte, nove železnice in drugo, ki dokazujejo ljubezen do teh svojih tovarn s tem, da se z vsemi silami trudijo izpolniti proizvodna sredstva z novatorstvom — mar niso ti delovni ljudje sposobni, da tudi sami upravljajo te svoje tovarne? Seveda so jih sposobni upravljati — in novi delavci, ki bodo odšli v tovarne, rudnike in druga podjetja, se bodo tega naučili od svojih tovarišev.

Moti se, kdor misli, da delavci ne bodo znali upravljati svojih tovarn.

Morda kdo misli, da bo ta zakon preuranjen, da delavci ne bodo mogli obvladati komplicirane tehnike upravljanja tovarn in drugih podjetij. Kdor misli tako, se moti; tak pogled na to vprašanje pa bi pomenil nezaupanje do naših delovnih ljudi, pomenil bi, da se ne zavedamo, kakšne velikanske ustvarjalne sile bo razvilo prav to upravljanje pri naših delovnih ljudeh, ker bo

fa zakon našim delovnim ljudem še bolj odprl perspektivo za njihovo bodočnost, za bodočnost vse naše skupnosti. To torej ni le preuranjeno, marveč je prišlo celo z nekaj zakasnitve, vzroke za zakasnitev pa je treba pojasniti s tem, ker je naša Partija do zloglasne resolucije Informbiroja gojila preveč iluzij in preveč nekritično sprejemala in presajevala k nam vse, kar se je delalo in kakor se je delalo v Sovjetski zvezi, pa tudi take stvari, ki niso bile v skladu z našimi specifičnimi pogoji in ne v duhu znanosti marksizma-leninizma. Bili so izdelani recepti, ki so nam jih vsiljevali, ali pa smo sami težili za njimi, bila je tendenca, da bi ali po liniji manjšega odpora.

Danes pa sami gradimo socializem v naši državi, ne uporabljamo več šablon, temveč delamo po marksistični znanosti in gremo po svoji poti, pri tem pa upoštevamo specifične pogoje v naši državi. Šablone so nam od danes povzročile mnogo težav in še vedno se čutijo hude posledice, ker se je vrivala šablona prav stihjsko v prakso naših ljudi in se je sedaj težko sproščajo. Čeprav bi sami radi. V zadnjem času pa smo izdali krepke za prenehanje take prakse v vseh smereh. Zaradi tega tudi dosežemo vsak dan vedno večje in večje uspehe v graditvi. Ta uspešna uresničitev marksistične znanosti v naši praksi nam omogoča tudi uspešno borbo proti revizionizmu te znanosti za zmago resnice o naši socialistični državi. V praksi smo se v svoji državi prepričali, kako silno osvetljuje ta znanost tudi najbolj zapletena vprašanja: kdor želi in jo je sposoben razumeti in razume njenega duha, temu niso potrebne nobene druge avtoritete, nobeni skrbniki, nobeni nadomestki marksistične znanosti, ki bi lahko samo odvrnili s pravilne socialistične poti na pot revizionizma.

Znanost Marxa, Engelsa in Lenina ne sme služiti ciljem proti socializmu.

Pri Marxu, Engelsu in Leninu najdemo v glavnem odgovore na vsa načelna vprašanja, prouče in uporabijo ta načela v vsaki deželi posebej pa lahko samo tisti, ki so zrastle iz naročja ljudstva tiste dežele, ki poznajo probleme svoje dežele, njeno zgodovino, njene običaje, njene slabosti in pozitivne strani, ki lahko budno spremljajo vse pojave na kraju samem, ki pa hkrati poznajo marksistično znanost, se pravi, razumejo njenega duha, se te znanosti z razumom poslužujejo in jo v praksi izvajajo. In danes, sredi politične in gospodarske zmede na svetu, v času idejne in politične zmede v državah, ki imajo pogoje za zgraditev socializma, pa jih pri tem ovirajo od zunaj, bi bilo važneje kot kdaj koli, da se ne odstopa od temeljnih načel in duha te znanosti, važno bi bilo, da imajo vodilni komunisti v teh državah pogum misliti s svojo glavo, važno bi bilo, da se ta znanost zares v dejanjih izjavi v državah, kjer so za to že pogoji, posebno važno pa bi bilo, da se v praksi izjavi v odnosih med socialističnimi državami, ne pa da ta znanost služi smotrom, ki so nasprotni socializmu, kakor je to v primeru sovjetskih voditeljev in vlad, ki so pod njihovim vplivom glede na nesocialistične odnose do Jugoslavije.

Seveda ni, tovariši in tovarišice, moj namen samo, da bi pri teh izvajanjih zavračal razne obtožbe in grajal Sovjetsko zvezo ter druge vzhodne države, marveč bom skušal pojasniti v zvezi s sprejetjem tega zakona v najglavnejših črtah, da je naša pot v socializem v skladu z marksistično znanostjo, opozoril bom na naše uspehe, ki smo jih dosegli na temelju te znanosti in na perspektive za naš nadaljnji razvoj. Kolikor se bom pri tem dotaknil obrekovanj naše socialistične države po Kominformu z voditelji Sovjetske zveze na čelu, bom to storil samo v zvezi s teoretičnim pačenjem te znanosti in praktičnim izvajanjem tega revizionizma prav pri njih in v odnosih med socialističnimi državami. To bom storil zato, ker se je bilo pri nas ustalilo mnenje, da je vse, kar delajo v Sovjetski zvezi, najboljšo in edino pravilno in da je to treba le prenesti k nam in uporabiti v naši praksi, kakor koli bi pač to uspelo. To nemarksistično pojmovanje smo vendar pri sebi pravočasno opazili in stopili na svojo pot.

Ko govorim o naših uspehih, ne delam tega zato, da bi jih primerjal z uspehi Sovjetske zveze, ker je Sovjetska zveza prvih

15-20 let imela nedvomno velike uspehe pri gospodarskem razvoju (toda za socializem tudi to še ni vse), ampak storila zato, da zavrne nelojalno, nepošteno in vseskozi netočno kritiko in propagando, ki hoče zaslepiti svet o tem, kar se dogaja v naši državi. Do danes smo, tovariši in tovarišice, izdali množico raznih ukrepov in zakonov, na temelju katerih gradimo socializem. O tem se ni mnogo pisalo in govorilo, ker je bilo to za nas samo po sebi razumljivo. Pokazalo pa se je, da imamo škodo, ker vsega tega ne populariziramo dovolj izven naše države, ko vemo, da se svet duši v silnem vrisu tiska in radijskih emisij Kominforma, katerih namen je zanikanje dejstev pri nas.

Tovariši in tovarišice, danes nam voditelji Sovjetske zveze, s njimi pa tudi vsi poslušni voditelji drugih komunističnih partij, oporekajo našo revolucijo, našo težko borbo; ne oporekajo našemu marksizmu in da gradimo socializem, temveč celo pravijo, da smo tudi fašisti. Ni ostudnosti, s katero nas še ne bi blatili. Toda to je samo navadna nemoralna propaganda, vredna fašističnih propagandistov tipa Goebbels in podobnih. Razumljivo je, da ta povzroča nekaj zmede v državah, v katerih jo izvajajo, ter v svetu, kjer dejstva o naši stvarnosti še niso zadostni ali pa sploh ne znana. Toda ta propaganda ne more spremeniti naše stvarnosti, ker ni od nje odvisno, da bi nas napravila take, kot nismo, a kar bi ona želela; s to propagando nikoli ne bomo dosegli, da bi se mi izneverili sami sebi, izneverili naukom velikih mislecev Marxa, Engelsa in Lenina. Da ne bi kdo mislil, da se branimo samo s praznimi besedami, bom tu navedel le nekatera izmed najvažnejših dejstev, ki dokazujejo, kaj smo do sedaj napravili in kakšna je potemtakem naša država ter kam stopamo.

Prvič: Še med osvobodilno borbo smo uničili star državni stroj kot sredstvo za zatiranje, in sicer: a) upravo, b) policijo in orožništvo, na katero se je opirala vladajoča buržoazija, ter c) ostanek vojaške organizacije emigrantske vlade v osebi četnika Draže Mihailovića, ustaško vojaško organizacijo Pavelića in Rupnikovo vojaško organizacijo, tako imenovano belo gardio. To revolucionarno delo smo izvedli dosledno, v duhu načel, ki so jih postavili klasiki marksizma, ker smo v polni meri izvajali njihov nauk. Naša armada je popolnoma nova od oficirja do vojaka, sestavljena iz delavcev in kmetov, oboroženih med osvobodilno borbo, v ljudski revoluciji. Njen poveljniški sestav tvorijo od podoficirja do generala delavci, kmetje in ljudska inteligenca, ljudje, ki so sodelovali v vojni, v ljudski revoluciji. Milica in organi varnosti so sestavljeni iz istega elementa. Državna uprava je sestavljena iz delavcev, kmetov in ljudske inteligence, posebno vodilni kader. Vodilna mesta v gospodarstvu imajo prav tako po večini preizkušeni ljudje iz vrst ljudske inteligence, iz vrst delavcev in kmetov, tako da zares lahko rečemo, da ima vsa oblast v rokah delovno ljudstvo naše države.

Pred prihodom Rdeče armade na našo mejo smo uničili stari državni stroj.

Na to bodo gotovo odgovorili kominformisti, da ni resnice, marveč da nas je osvobodila Rdeča armada. Kaj hočemo, dejstva govore drugače. Dejstva govore o tem, da so nas med vojno prav s te strani ovirali v naši revolucionarni vojni pri uresničitvi pridobitev osvobodilne borbe naših narodov. Dejstva govore o tem, da so bili temelji za našo ljudsko oblast postavljeni že leta 1941, ko so nas ločili od Rdeče armade tisoči kilometrov, ker se je v tem času umikala. Dejstva govore o tem, da smo ne ob pomoči, marveč proti politiki naših kritikov med vojno uničevali in sami uničili vojaško silo vladajočega razreda, t. j. profašističnega reakcionarnega buržoaznega razreda Jugoslavije. Dejstva govore o tem, da smo sami pred prihodom Rdeče armade na našo mejo jeseni 1944 uničili stari državni stroj. Dejstva govore o tem, da so se narodi države v borbi sami oborožili in na ta način ustvarili svojo oboroženo silo nad 700.000 oboroženih delavcev in kmetov. Dejstva govore o tem, da je padlo v tej borbi na življenje in smrt sto in sto tisoč naših državljanov, ki so se borili proti okupatorju in domačim izdajalcem.

Drugič: Takoj ko je prenehala vojna, smo razglasili Jugoslavijo za demokratično federativno ljudsko republiko. Dejstva

govore o tem, da smo še med vojno rešili nacionalno vprašanje ter na ta način odpravili nacionalno zatiranje v naši državi. To je bilo doseženo z ustanovitvijo Ljudske republike Makedonije, Ljudske republike Crne gore, Ljudske republike Hrvatske, Ljudske republike Bosne in Hercegovine, Ljudske republike Slovenije in Ljudske republike Srbije. To je bilo delo naše Komunistične partije, ki se je nad 20 let borila za uresničenje tega smotra. Mi smo tako temeljito rešili nacionalno vprašanje, da je zares lahko za zgled ne samo državam z nerešenim nacionalnim vprašanjem, temveč tudi Sovjetski zvezi, kajti pri nas se narodi zares upravljajo sami, ne vsiljujejo se jim voditelji od drugod, od tako imenovanega vodilnega naroda, preprosto zaradi tega, ker zanikamo obstoj vodilnega naroda. Brž ko dopustimo obstoj kakšnega vodilnega naroda, že s tem samo po sebi prihaja tudi do narodnostnega zatiranja in gospodarskega izkoriščanja po močnejšem narodu, ki ima monopol na vodstvo. To je tako preprosta stvar, da zares o njej ni treba mnogo govoriti, ker danes lahko vidimo na praksi v Sovjetski zvezi, kaj pomeni vodilni narod za razne druge narodnosti, do kakšnih strahotnih posledic vodi taka praksa za posamezne narode, ki jih s silo in v celoti selijo z njihovih ne stoletnih, temveč tisoletnih ognjišč ter premeščajo v kraje z ubijajočimi podnebnimi in drugimi pogoji. Potemtakem si s pravico lastimo, da smo edini od vseh socialističnih držav pravilno rešili nacionalno vprašanje, se pravi, v duhu marksistične znanosti, kajti neosocialistično ravnanje do raznih narodov v ZSSR in nepravilno ravnanje do nacionalnih manjšin v Bolgariji, Madžarski, Romuniji itd. to potrjuje. Vsak, kdor želi, naj se torej prepriča prav na kraju, toda ne samo pri nas, ampak tudi v prej omenjenih državah o tem, kje so elementi rasizma in nacionalizma (da ne rečem fašizma), pri nas ali pri tistih, ki nam prilježajo take nazive.

Delovni kolektivi so dokončen odgovor vsem obrekovalcem.

Tretjič: Tako po razglasitvi republike in sprejetju Ustave smo izvedli najvažnejše zgodovinsko dejanje — položili smo v glavem temelje za odpravo izkoriščanja človeka po človeku, vzeli smo sredstva za proizvodnjo iz rok privatnih kapitalistov v državne roke, nacionalizirali smo vse tovarne, rudnike in druga podjetja, transportna sredstva na vodi in na suhem veleposredstva in trgovino (ne samo veletrgovino, temveč sploh vso), hotele, sanatorije itd. To smo izvedli najtemeljiteje in danes pri nas ni več niti enega podjetja ali rudnika in kake druge ustanove javnega značaja, ki bi bila v rokah tujega ali domačega kapitalista. Vsa čenčanja kominformistov o nekakem ponovnem prodiranju tujih kapitalistov v našo državo so navadna predžrna izmišljotina in zlonamerno obrekovanje. Ko sedaj v tem domu izdajamo odločitve o tem, da bodo delavski kolektivi vodili pri upravljanju tovarn, rudnikov, železnic in drugih, je to dokončen in najprepričljivejši odgovor vsem obrekovalcem; vsi delovni ljudje naše države bodo odgovorili na njihova obrekovanja v prihodnje še z večjim ustvarjalnim poletom, ki ga bodo razvijali v tovarnah in podjetjih, ki jih sami upravljajo, sami bodo povedali, čigava so ta podjetja, tovarne, rudniki itd.

Četrto: Mi smo izvedli tako temeljito agrarno reformo, da smo pustili v rokah bogatih kmetov največ do 25 ha zemlje. Okrog 700.000 hektarjev je bilo razdeljenih bajtarjem in siromašnim kmetom iz fonda nacionalizirane zemlje, veleposestev in zemlje, ki je bila odvzeta bogatim kmetom in cerkvi z agrarno reformo.

Peto: Upoštevajoč dejstvo, da je socializem nemogoče graditi in zgraditi v industrijsko zaostali državi, kot je naša, ne da bi prej ustvarili za to tudi materialne pogoje, smo s prenosom oblasti in proizvodnih sredstev v svoje roke po volni začeli uresničevati pogoje za zmago socializma v naši državi; sprejeli smo petletni plan za industrializacijo in elektrifikacijo naše države. To je pravzaprav naša najtežja naloga, ki pa jo danes vendar z uspehom izpolnjujemo, o čemer pričajo stotine naših tovarn in podjetij, nove železnice, moderne ceste, nove šole, razne znanstvene ustanove itd.

O čem priča vse to? O fašizmu ali socializmu? O čem govorijo tudi drugi naši zakoni, kot so: Zakon o prepovedi izživljanja nacionalne, rasne in verske mrznje in razdora, po katerem se ostro kaznujejo kršitelji tega zakona. Mar je katera koli fašistična država imela ali ima tak zakon? Dalje, o čem govori Zakon o odvzemu vojnega dobička, pridobljenega med sovražno okupacijo, Zakon o nacionalizaciji privatnih gospodarskih podjetij, Zakon o prehodu sovražnikove imovine v državno last — ta sovražnik pa ni bil samo sodelavec okupatorja, temveč tudi razredni sovražnik — nato Zakon o zaplenbi sovražnikovega imetja in izvedbi konfiskacije, temeljni zakon o razlastitvi, temeljni zakon o zadrugištvu, Zakon o prehodu v socialistično gospodarstvo na vasi, Zakon o agrarni reformi in kolonizaciji. Zakon o končni likvidaciji kmečkih dolgov, Zakon o zavarovanju delavcev in uslužbencev ter njihovih družin, za katere je država prevzela nase zavarovanje, Zakon o ljudskih odborih, ki so temeljna oblast ljudstva, nato Zakon o petletnem planu kot prvi pogoj za zgraditev socializma v naši državi? V tem duhu so bili izdani več ali manj vsi naši zakoni in v tem duhu se izvajajo. Ali dajejo ti zakoni tudi s pravnega stališča naši državi socialistično obeležje? Seveda ga dajejo in hkrati kot dejstvo pobijajo vse napade in obrekovanja proti naši državi.

To je, glejte, nekaj najvažnejših zgodovinskih dejstev, ki v polni meri osvetljujejo značaj naše revolucije, značaj naše družbene ureditve. Ta dejstva dokazujejo, da je naša pot v skladu z marksistično znanostjo, da je uspešna in zmagovita. Če pravim, da je naša pot v skladu z marksistično znanostjo, s tem ne mislim reči, da je to edina pot v socializmu in da morajo prav tako delati v vseh državah, kakor smo delali in delamo mi v Jugoslaviji. Ne, mi sodimo, da je to edina pot samo za nas v Jugoslaviji. Različni gospodarski, kulturni in drugi pogoji v raznih državah zahtevajo tudi različne oblike dela; v tem smislu niso priporočljivi nobeni recepti ali šablone. Za podlago imamo marksistično znanost, znati moramo le uporabljati to znanost v praksi, njenega duha, njen smisel uresničevati v življenju. Izkušnje, ki jih dobivamo na temelju te znanosti, so najboljša šola; razumljivo je, da te izkušnje lahko služijo tudi drugim, toda ne v vseh podrobnostih. Treba je gledati pozitivne uspehe, dosežene v socialistični državi, potem pa iskati najboljšo ustrezno metodo za doseg te uspehov. Prav tako je važno videti tudi negativne pojave in rezultate v socialistični državi ter si potem prizadevati, da se takim negativnim izkušnjam v svoji državi izognemo, da najdemo boljši način in boljše rešitve. Na drugi strani morajo komunisti, kadar grajajo slabosti in pomanjkljivosti druge socialistične države, zasnovati to kritiko v prvi vrsti na posebnih pogojih, ki so v tisti državi, ne pa v njihovi lastni. Poznati morajo korenine takih slabosti, ločiti subjektivne od objektivnih slabosti in pomanjkljivosti, nato pa subjektivne grajati, ako vodilne osebe take države same ne vidijo in ne popravljajo takih pomanjkljivosti in napak. To sem omenil zaradi tega, da ne bi tudi mi zapadli v isto napako, kot je primer danes z vodilnimi komunisti mnogih držav, in sicer ne samo vzhodnih, marveč tudi na vsem svetu.

Voditelji VKP-(b) so vkovali možgane vodilnih ljudi drugih partij.

Največja tragedija ne samo za delavski razred, temveč tudi za vse napredno gibanje na svetu, je v tem, da so voditelji neke partije, t. j. VKP(b) uspeli vkovali možgane vodilnih ljudi drugih partij. To se jim je posrečilo na ta način, da so se poslužili avtoritete velike oktobrske revolucije — dela velikega Lenina. Seveda je tu po sredi kot vzrok tudi dolgoletna kriza, ki je vladala tudi pred vojno in vlada še danes v delavskih gibanjih mnogih držav na svetu. Toda nobenemu teh ljudi ne pride na misel, da bi iskali korenine teh kriz. Zaradi slabosti v delavskih gibanjih gledajo vodilni ljudje z vedno večjim spoštovanjem na vse, kar govore in delajo voditelji Sovjetske zveze, ustvarjajo si nedosežne avtoritete in božanstva, tako kot je nekdaj delal primitivni svet, ki ni poznal naravnih zakonov, temveč je videl v vsem dobrem in zlem roko božanstva, seveda s to razliko, da so bila tedaj ta božanstva nevidna, današnja pa lahko vidiš in čutiš. Oni pričakujejo pomoč teh avtoritet, slonečo na tujih bajonetih. Če bi začeli odločno preiskovati oziroma iskati kore-

nine teh slabosti, bi gotovo mnoge niti vodile do tistih, ki hočejo biti nezmotljivi. Gotovo bi se pokazalo, da je ukazovanje in šabloniziranje v preteklosti tudi danes glavni vzrok za slabosti naprednih gibanj v svetu. Glejte, prav take «nezmotljive» avtorite so zavora, ki zadržuje pravilni razvoj naprednega sveta nasploh in zavaja ljudi v komunističnih gibanjih na pot revizionizma ter s tem vodi do slabitve delavskega gibanja na svetu.

Vzemimo kot primer naše izkušnje. Dokler je naša Partija dobivala navodila od zunaj za to, kaj in kako naj dela, smo imeli slabo, malčštevilno Partijo, ki so jo razjedale notranje frakcijske borbe in ki je bila ločena ne samo od širokih ljudskih množic, temveč tudi od večine delavskega razreda. Toda, kakor hitro samo od 1936. leta naprej imeli manj navodil od zunaj, se je vedno hitreje in hitreje razvijala naša Partija in postajala voditelj širokih delovnih ljudskih množic. Ko smo pripravljali vstajo, nismo dobivali navodila od zunaj, temveč smo delali na svojo roko na temelju lastne ocenitve položaja in se pri tem nismo zmotili. Nikogar nismo vprašali, ali naj dvignemo ali ne dvignemo vstajo proti fašistom, temveč smo jo dvignili takoj po lastni ocenitvi, brž ko smo videli, da je prišel čas. Ko smo še 1941. leta v Užicu začeli ustvarjati našo ljudsko oblast na srečo nismo imeli nobenih zvez z Moskvo, tako da smo mogli neovirano ustvariti prve temelje naše ljudske oblasti, s katero sedaj gradimo socializem. Ko smo po umiku iz Srbije 1941. leta začeli ustanavljati prve proletarske brigade, nismo nikogar vprašali za dovoljenje (saj nismo niti mogli, ker nismo imeli zvez), toda brž ko smo imeli možnost, da smo o tem obvestili voditelje v Moskvi, so nas takoj napadli in grajali, ker smo to storili. Niso hoteli razumeti, da smo ustanovili proletarske brigade tedaj, ko je bila vstaja v najvažnejših krajih v nevarnosti, niso hoteli razumeti, da smo s tem hoteli močnejše poudariti udeležbo delavskega razreda in vlogo Komunistične partije pri vstaji, ker smo se iz prakse prepričali, da brez množične udeležbe delavskega razreda in njegovega požrtvovalnega zavzemanja ne more biti uspeha pri vstaji. Prav v teh proletarskih brigadah so bili najbolj zastopani delavci komunisti in mladina. Delavski razred je videl v njih svoje udarne odrede, ki skupaj s kmeti rešujejo tudi prihodnost delavskega razreda. In namesto da bi to prestrašilo naše narode, kot so oni mislili, se je zgodilo narobe: to je vtilo ljudstvu še več zaupanja v Komunistično partijo Jugoslavije, je še bolj zblížalo Partijo in ljudstvo v skupnem trpljenju. Kritike nismo vzeli na znanje in prav smo storili, da je nismo, kot se je to pozneje pokazalo. Ko smo pripravljali drugo skupščino AVNOJ-a v Jajcu, nismo nikogar vprašali za dovoljenje, ker smo vedeli, da bi nam delali ovire, in nismo se zmotili. Ko pa je bilo vse gotovo, smo jih obvestili o izvršenih dejstvih. Odgovorili so nam, da smo jim s tem zasadili nož v hrbet. Mi smo torej uresničili zgodovinsko dejanje naših narodov, dejanje, ki je bilo posledica nadčloveške borbe naših narodov proti okupatorju in domačim izdajalskim vladajočim krogom, t. j. reakcionarne buržoazije, zavarovali smo s tem zmago narodov v vojni in uresničili pridobitev osvobodilne borbe, oni pa so to imenovali zasaditev noža v hrbet. Takih in podobnih stvari je bilo tudi pozneje, toda mi smo vsa važnejša dejanja storili na podlagi lastne ocenitve položaja in smotrnosti.

Naša pot v socializem ali bolje rečeno v komunizem je v tem, da izvajamo marksistično znanost.

Bilo bi globoko nepravilno, če bi iz tega napravili sklep, da smo računali samo s koristmi naše države, ne pa tudi s koristmi mednarodnega delavskega gibanja. Samo tisti, ki hočejo popačiti in na svoj način prikazati oziroma zanikati herojsko borbo naših narodov, lahko tako govorijo. Seveda smo jih večkrat tudi poslušali in to se je ponekod pokazalo do neke mere kot pravilno, ponekod pa se nam je tudi maščevalo, ker je bilo v škodo naše socialistične države.

Tovariši in tovarišice, predvsem bi rad točno ugotovil, v čem je bistvo naše poti v socializem, če je to nekaj novega, kar zahteva teoretične obrazložitve, kar bi zanikalo pravilnosti

marksistične znanosti na sedanji stopnji vsaj v nekaterih vprašanjih? — Seveda ni. Bistvo naše poti v socializem, ali bolje rečeno, v komunizem, lahko definiramo z nekaj besedami: naša pot v socializem je v tem, da izvajamo marksistično znanost v danem obdobju v praksi v najtesnejšem soglasju s specifičnimi pogoji v naši državi. Za nas ta znanost ni dogma, temveč sredstvo za vodenje, sredstvo za orientacijo v vsakem konkretnem položaju, pa če je še tako zapleten. Prizadevamo si, da bi v vsa naša dejanja vnesli duha te znanosti, ker smo globoko prepričani, da je tako pravilno, in ker to pravilno preverjamo v praksi, — da načela te znanosti po zaslugi genialnih znanstvenikov napovedi naših velikih učiteljev tudi na današnji stopnji mednarodnega dogajanja v celoti veljajo in da bi pomenilo vsako odstopanje od teh načel s kakršnim koli izgovorom revizionizem in izdajo stvari ne samo delavskega razreda, temveč tudi vsega naprednega človeštva.

V čem se ne strinjamo v teoriji s Sovjetsko zvezo? Če hočemo na to vprašanje vsaj deloma odgovoriti, moramo pogledati njihovo in našo prakso v zvezi z znanostjo marksizma-leninizma in sicer: a) v vprašanju vloge države v prehodnem obdobju in njenega odmiranja; b) v vprašanju vloge Partije, oziroma njene ga odnosa do države; c) v vprašanju nižje faze komunizma, ali kakor pravimo danes, socializma, in d) v vprašanju državne ali socialistične lastnine.

Vzemimo najprej primer naše države. Kot smo že prej povedali, smo najprej uničili stari državni stroj in ustvarili novi ljudski državni stroj, brez katerega delovno ljudstvo naše države ne bi moglo obdržati oblasti v svojih rokah in izvesti razlastitve proizvodnih sredstev ter mnoga druga revolucionarna dejanja, brez katerih si zmaga socializma v kaki državi ne moremo zanisliti.

Lenin pravi: «Proletariatu je nujna državna oblast, centralizirana organizacija moči, organizacija nasilja za dušenje odporu izkoriščevalcev in za vodstvo velikanskih množic prebivalstva, kmetov, male buržoazije, polproletariata, prav tako pa tudi za vzpostavitev socialističnega gospodarstva». — (Lenin, «Država in revolucija», stran 142, Izbrana dela v ruskem jeziku.) — «Toda ne smemo pozabiti — pravi Lenin, ko citira Marxa — da je proletariatu nujna samo država, ki odmirajo.

V SZ niso uresničili gesla „Tovarne delavcem“.

Tako postavlja stvar Lenin. Kaj pa je nujno buržoaziji? Buržoaziji, izkoriščevalskemu razredu je potrebna država kot trajna sila za podrejanje izkoriščanih razredov, t. j. večine ljudstva. Buržoazija ne misli na slabitev svojega državnega stroja, še manj pa na odmiranje, ker ima svoj sistem, sistem izkoriščanja, za večen in popoln. Potemtakem je razlika med buržoazno državo, pa naj se še tako odeva v demokratičen plašč, in recimo našo državo, v tem da buržoazna država, t. j. aparat sile v rokah manjšine oziroma izkoriščevalskega razreda zatira večino ljudstva in ima tendenco k vedno večji krepitvi — medtem ko pri nas država, čeprav ima nalogo držati v podrejenosti manjšino izkoriščevalcev in sovražnikov nove Jugoslavije, postopoma odmirajo, ker njene funkcije, najprej gospodarske, postopoma prehajajo v roke delovnih ljudi.

Po marksistični znanosti je država produkt «razrednih sporov» in bo odmrila, ko ne bo več razredov, ko ne bo več nikogar niti za kaj treba držati v podrejenosti.

V čem je pri nas začetek odmiranja države? Navedel bom samo te primere. Prvič, decentralizacija državne uprave, posebno gospodarstva. Drugič, izročitev tovarn in gospodarskih podjetij sploh v upravo delovnim kolektivom itd. Ze sama decentralizacija ne le gospodarstva, temveč tudi političnega, kulturnega in drugega življenja nosi v sebi ne samo globoko demokratični značaj, temveč tudi kliče odmiranja ne le centralizma, marveč tudi države na sploh kot sredstva za prisiljevanje. To je, gledaje dejstvo, o čigar realnosti se lahko pri nas prepriča vsak, kdor želi.

Kako pa stoji stvar v Sovjetski zvezi 31 let po oktobrski revoluciji? Oktobrska revolucija je omogočila, da je vzela država proizvodna sredstva v svoje roke. Toda ta sredstva so

še danes po 31 letih v rokah države. Ali se je tu uresničilo geslo »Tovarne delavcem?« Razumljivo je, da se ni. Delavci še danes nimajo nobenega deleža pri upravljanju tovarn, temveč delajo to direktorji, ki jih je postavila država, t. j. uradniki. Delavci imajo samo možnost in pravico, da delajo, toda to se ne razlikuje mnogo od vloge delavcev v kapitalističnih državah. Razlika za delavce je samo v tem, da v Sovjetski zvezi ni brezposelnosti — in to je vse. Potemtakem voditelji Sovjetske zveze še do danes niso izvedli enega izmed najznačilnejših dejanj za socialistično državo, kot je izročitev tovarn in drugih gospodarskih podjetij iz državnih rok v roke delavcev v upravljanje. Ker voditelji ZSSR štejejo državno lastnino za najvišjo obliko družbene lastnine, potem dejstvo, da niso izročili proizvodnih sredstev v upravo delavcem, izhaja verjetno prav iz tega pojmovanja o državni lastnini. Poleg tega je to popolnoma v skladu s krepitvijo njihovega državnega stroja. To je dejstvo, o katerem se prav tako lahko vsak prepriča, če hoče spoznatj resnico.

Poudariti moram, da ne jemljemo, kadar govorimo o 31 letih, odkar je bila končana revolucija, kot glavni element za kritiko Sovjetske zveze samo počasnost gospodarskega razvoja. Počasnost ustvarjanja materialnih pogojev za socializem. Ne! Če bi jemali to kot glavno, ne da bi upoštevali vse činitelje, od katerih je odvisen počasnejši ali hitrejši razvoj, bi bilo to nepravilno in nepravično. Predvsem vemo, da so klasiki marksizma jemali za temelj okoliščino, da nujnost družbene preureditve, to je socializem, prihaja v času, ko so proizvodjalne sile razvite do visoke stopnje, ko so industrija, elektrifikacija in drugo na tako visoki stopnji, da nujno terjajo njihov prehod v družbeno lastnino. Vemo tudi to, da je sovjetska oblast podedovala eno izmed industrijsko najbolj zaostalih dežel in da je zato jasno, da so morali tam šele ustvarjati materialne pogoje za socializem, ki so v visoko razvitih kapitalističnih državah že podani. Tega pa ni tako lahko doseči. Seveda pa z druge strani ne gre za to, da bi morala država imeti vse funkcije, tudi gospodarske, tako dolgo v svojih rokah, dokler ne bi dosegla omenjene visoke stopnje industrializacije in ustvarila vseh potrebnih materialnih in drugih pogojev za socializem. Tako lahko gledajo na stvar sami tisti, ki hočejo revidirati nauk o odmiranju države, ki menijo, da se gre v socializem skokoma in da se lahko natanko določijo meje nižje in višje faze komunizma. V prvi vrsti in najbolj grajamo nekaj drugega:

1. Grajamo način upravljanja, ki med drugim tudi ovira hitrejši razvoj ekonomike v SZ, saj če bi ta način bil boljši, bi bili tudi uspehi v gospodarskem razvoju SZ do danes večji;

2. grajamo način, kako vzgajajo v ZSSR ljudi;

3. grajamo njihove pojme o vlogi velikega naroda itd.

Kako je z odmiranjem države kot takšne v Sovjetski zvezi? (Tukaj se ne jemlje država kot zemljepisni ali nacionalni pojem in ni istovetna z oblastjo oziroma z upravljanjem; oblast samo uporablja ta državni stroj kot aparat sile za tlačenje oziroma prisiljevanje). Ali se tam opažajo prizadevanja, da se gospodarske ali politične državne funkcije prenesejo navzdol, to se pravi, ali so tam kakšna znamenja decentralizacije ali ne? Jasno je, da doslej še ni nobenih takšnih znamenj. Nasprotno. Tam gredo po poti zmeraj bolj togega centralizma, ki je lasten najbolj izraziti buržoazni birokratski centralistični državi. Ta centralizem se najmočneje kaže: a) v koncentraciji vseh funkcij, gospodarskih, političnih, kulturnih in drugih, v enem samem središču; b) v velikanskem birokratskem aparatu in c) v tem, da se oboroženi notranji državni aparat, h kateremu štejemo milico, oborožene sile ministrstva za notranje zadeve, NKVD itd. množi, namesto da bi se zmanjševal. Pri tem naj pripomnim, da je edina državna funkcija, ki še ne more priti v poštev za odmiranje, funkcija armade, ker je stopnja njenega slabljenja ali krepitve odvisna od zunanjih okoliščin. Odvisna je od tega, kako velika nevarnost grozi določeni socialistični državi od znan, nevarnost, ki lahko prepreči mirno graditev socializma v njej ali celo spravlja v nevarnost njen obstoj. Vendar pa pride lahko ta funkcija v poštev samo za obrambo socialistične države, nikakor pa ne za napad na kogar koli. V tem primeru namreč izgubi ta funkcija socialistično naravo in dobi imperialistično, če je namenjena osvajanju tujega ozemlja in tlačenju drugih narodov.

Takšen centralizem je značilen tudi za najbolj izrazito

centralistično buržoazno državo. Lenin pravi: »Centralistična državna oblast, ki je značilna za buržoazno družbo, je nastala v dobi propada absolutizma« (Lenin, Država in revolucija, str. 144, ruska izdaja Zbranih del).

Od kod ta centralizem in zastoj v nadaljnjem razvoju SZ na poti v socializem? To ima svoje korenine v tem, kako sovjetski voditelji razlagajo Marxov in Leninov nauk o državi. Stalin zavzema drugačno stališče o odmiranju države. Marx, Engels in Lenin nas učijo, da začenja država odmirati v trenutku, ko pride proletarijat na oblast. Gre seveda za to, da pride proletarijat zares v vsakem pogledu na oblast. To odmiranje države se začne najprej v »njenih gospodarskih funkcijah«, v upravljanju proizvodjalcev s proizvodnjo, v postopnem prenašanju gospodarskih funkcij z države na delovne kolektive; vse to ne sme biti skokoma, na en mah, ampak postopoma, ker bi sicer prišlo do anarhije.

«Ko ne bo več nobenega družbenega razreda, ki bi ga bilo treba zatirati, ko bodo obenem z razredno vladavino in z bojem za individualni obstanek, ki temelji na dosednji anarhiji v proizvodnji, odstranjeni spopadi in ekscesi, ki iz tega izhajajo, ne bo več nikogar, ki bi ga bilo treba zatirati, in potreba po državni oblasti, ki danes opravlja to funkcijo, sama po sebi odpade. Prvi akt, akt, v katerem država zares nastopa kot predstavnik vse družbe — prisvajanje sredstev za proizvodnjo v imenu vse družbe, je obenem tudi njeno zadnje samostojno dejanje, ki ga stori kot država. Vmešavanje državne oblasti v družbene odnose postaja pomalem odveč in potem samo po sebi preneha. Namesto vladanja nad ljudmi stopi obvladovanje stvari in vodstvo proizvodjalnega procesa. «Države ne odpravimo, ona izumira». (Anti-Duehring, stran 195, izdaja »Naprijed«).

Kako je govoril Stalin na XVIII. kongresu VKP(b) 1. 1939?

Tako nas torej učita Marx in Engels. Kako pa je govoril Stalin na XVIII. kongresu VKP(b) 1. 1939? Najprej je vprašanje Engelsovih formulacij o odmiranju države napravil odvisno od dveh pogojev in dejal: »Ali je to Engelsovo stališče pravilno? Da, je pravilno, če je podan eden izmed dveh pogojev: a) če se socialistična država proučuje samo z gledišča notranjega razvoja države in se pri tem izloči mednarodni činitelj, dežela in država pa se izolira od mednarodnega položaja, da je tako njeno raziskovanje prikladnejše, ali pa b) če vzamemo za osnovo, da je socializem že zmagal v vseh državah ali v večini držav, da imamo namesto kapitalistične obkrožitve socialistično obkrožitev in da ni več nevarnosti zunanega napada, da ni več treba krepiti armade«. Takoj nato pa pravi, da funkcija države »kot organizatorja gospodarstva« še nadalje ostane in da funkcija sovjetske države glede notranjih zadev ne obstaja več, ampak obstaja samo v razmerju do zunanega sveta. Dejaj je: »Temeljna naloga tega razdobja (govori o drugem razdobju sovjetskega razvoja) je organizacija socialističnega gospodarstva po vsej državi in odstranitev poslednjih elementov kapitalističnih ostankov, organizacija kulturne revolucije, organizacija popolnoma sodobne armade za obrambo dežele. V skladu s tem se je spremenila tudi funkcija naše socialistične države. Odpadla je, odmrila je funkcija oboroženega (vojaškega) tlačjenja v notranjosti države, ker je izkoriščanje uničeno. Izkoriščanja ni več in ni več nikogar, ki bi ga bilo treba tlačiti... In še naprej: »Kar se tiče naše armade, nasih kaznovanih organov in obveščevalne službe, njihova osj ni več naperjena proti notranjosti države, temveč navzven, zoper zunanje sovražnike...« »Ohranila se je in prišla do popolnega razvoja funkcija gospodarsko-organizacijskega in kulturnevzgojnega dela državnih organov«. Tako zastavlja Stalin vprašanje o odmiranju države in tako razlaga stanje v SZ v letu 1939. Za leto 1939 se je res lahko reklo, da je SZ živila v pravem pomenu te besede sredi kapitalistične obkrožitve. Po drugi svetovni vojni, ko je nastala cela vrsta novih socialističnih držav ravno okoli SZ, pa se sploh ne more govoriti o kapitalistični sosesčini SZ. Kdor govori, da so funkcije države kot oborožene sile (ne samo armade, ampak tudi tako imenovanih kaznovanih organov) naperjene samo navzven, govori nekaj, kar zares ni imelo nobene zveze z resničnim stanjem, kakor tudi nima zveze z resničnim stanjem, kakor je da-

nes v SZ. Kaj pa potem dela velikanski birokratski centralistični aparat? Ali ima funkcije navzven? Kaj delata NKVD in milica? Ali imata funkcije navzven? Kdo in s kakšnimi sredstvi deportira milijone državljanov raznih narodnosti v Sibirijo in na daljni sever? Menda ne bodo trdili, da je to ukrep zoper razrednega sovražnika, menda ne bodo rekli, da so celi narodi razred, ki se mora uničiti! Kdo ovira in onemogoča miselni boj v SZ? Ali ne dela vsega tega najbolj centraliziran, najbolj birokratski državni aparat, ki v ničemer ni podoben državnemu stroju, ki odмира? V eni stvari pa ima Stalin tukaj prav, če vzamemo za podlago današnji čas. Stvar je v tem, da tukaj zares obstojijo tudi funkcije tega državnega stroja navzven, vendar pa je treba obenem še dodati, da so te funkcije naperjene tako tja, kjer je potreba zato, kakor tudi tja, kjer te potrebe ni. Naperjene so tudi na vnešavanje v notranje zadeve drugih držav, in sicer proti volji narodov teh držav. Za torej so to vse prej kot funkcije socialistične države, ki odмира, in so mnogo bolj podobne funkcijam imperialističnega državnega stroja, ki se bori za vplivna področja in za zaslužjevanje drugih narodov.

In dalje, kako zastavlja Stalin vprašanje vloge, ki jo ima Partija do države? V svojih delih ni nikjer določeno začetna vloga Partije v prvi fazi komunizma, to je v socializmu; vloga Partije je zanj samo v tem, da vodi državni aparat, ki ima še na sebi znamenje razredne družbe. Zato ni prav nič čudno, če postaja Partija v SZ zmeraj bolj birokratska in se zraža v celoto z birokratskim državnim aparatom, to se pravi, da se z njim istoveti in da tudi sama postaja del birokratskega aparata in tako izgublja zvezo z ljudstvom in z vsem tistim, kar bi bilo zares njena dolžnost. In to je: dolžnost organizatorja in najbolj aktivnega udeleženca v vseh političnih, kulturnih in gospodarskih akcijah, dolžnost množične kontrole in neposredne udeležbe na vseh področjih družbene delavnosti, dolžnost, da s svojim zgledom pospešijo zagon ustvarjalnih množic. Če zožimo vlogo Partije na gol birokratski aparat, na del državnega stroja za prisiljevanje, za izvajanje različnih prisilnih ukrepov, pridemo v nasprotje z Leninovim naukom o vlogi Partije v prvi, prehodni fazi, o vlogi voditelja in vzgojitelja, ne pa tistega, ki priganja. To šablono so začeli tudi pri nas uporabljati, toda mi smo storili potrebne ukrepe in se bomo strogo izogibali takšne prakse.

Kako gledajo sovjetski voditelji na razvoj v komunizmu?

Kako pa gledajo sovjetski voditelji na razvoj v komunizmu? V marksističnem nauku se nikjer ne govori o takšnem prehodu v komunizem, ki bi šel skokoma, čeprav se govori o dveh fazah, o nižji in višji fazi komunizma, ki sestavljata celoto, v kateri se razvija postopni prehod h komunizmu. Govorijo se o postopnem razvoju v višjo fazo, v komunizem, ko si je proletariat že prisvojil oblast. In vendar gledajo sovjetski voditelji na stvar tako, kakor da bi samo lahko določili, kdaj se lahko vzame, da se je začel prehod v višjo fazo, da se je začel komunizem. To ni nobena šala, ampak žalostna resnica, ker je vsem znano, da je Molotov že leta 1948 razglasil vstop v višjo fazo komunizma.

Sedaj pa pogledajmo, kako je Marx definiral prehajanje v višjo fazo: «V višji fazi komunistične družbe, ko človek ni več podrejen delitvi dela, ker ga zaslužnjuje, ko obenem s tem izgine tudi razlika med umskim in fizičnim delom, ko delo preneha biti samo sredstvo za življenje, ko obenem z napredovanjem razvoja posameznikov naraščajo tudi proizvodne sile in vsi viri družbenega bogastva pritekajo v mogočnih valovih, šele tedaj je mogoče popolnoma premagati ozko obzorje buržoaznega prava, družba pa lahko napiše na svojo zastavo: «Vsak po svojih sposobnostih, vsakemu po njegovih potrebah». (Kritika gotskega programa, Izbrana dela Marxa in Engelsa, zv. II, str. 15 ruske izdaje).

Takšna je torej ta stvar z višjo fazo komunizma. Od tega so v SZ še zelo, zelo daleč in seveda tudi pri nas.

Bili so in še vedno so ljudje, ki so mislili, da je obvladovanje proizvodnih sredstev rešeno s tem če imenujejo za direktorje ali upravitelje najboljše delavce. Takšnih ljudi, ki tako

mislijo, tudi to danes ni zmanjkalo. Stvar je sama na sebi dobra, ker pridejo na ta način na takšna mesta ljudje, ki jim lahko zaupamo in katerim država delovnega ljudstva tudi res zaupa. Delavec direktor, ki je tudi sam prišel iz vrst delovnih ljudi, omogoča ljudski državi boljše kontrolo poslovanja, obenem pa takšen direktor tudi bolje razume različne potrebe delavcev in bolj skrbi zanje in za državno, to je ljudsko premoženje. Vendar je bil to le najpotrebnejši ukrep v času, ko je država jemala proizvodna sredstva v svoje roke, tako pa seveda ne more ostati, če se hočemo izogniti nevarnostim, ki bi iz tega lahko nastale v daljšem razdobju. To je ena stran, druga stran pa je, da s tem še ni uresničeno geslo «Tovarne delavcem» in da se s tem še ni bi mogla uresničiti ideja o odmiranju državnih funkcij v gospodarstvu. Kakor sem že prej omenil, je zakonski načrt, ki naj ga tukaj sprejmemo, nenavadno velikega pomena za nadaljnji pravilni razvoj naše socialistične države. Vendar pa še ne rešuje v celoti tega vprašanja in je samo nov korak na poti h komunizmu. Državne funkcije pri upravljanju gospodarstva še ne prenehajo popolnoma, vendar pa niso več popolne in izključne. Slabše postajajo zaradi tega, ker k upravljanju pritegujemo delovne ljudi. Postopoma, ne pa na en mah in v celoti vstopajo v svoje pravice, da kot proizvajalci tudi upravljajo to proizvodnjo. Zakaj vstopajo delovni ljudje postopoma in ne na en mah? Ali bo ta postopnost trajala dolgo in kako dolgo bo trajala? Na to ni mogoče odgovoriti, da bo trajala toliko in toliko časa, ker je to odvisno od različnih okoliščin. Odvisno je od tega, kako hitro bo napredoval kulturni razvoj, to je vsestranska izobrazba delavcev, tako da bi bili v vsakem pogledu zmogni uspešno in v korist skupnosti upravljati tovarne, rudnike, transport itd. Saj brez tega delavci ne bodo mogli opravljati evidence in kontrole; brez kulturnega dviga delavci ne bodo mogli popolnoma obvladati tehnike upravljanja. To je odvisno od hitrosti razvoja proizvodnih sil itd.

Ta kulturna povzdiga delavcev je za nas zato še tem večjega pomena in je eno izmed najtežjih vprašanj, ker je bila naša dežela med najbolj zaostalimi deželami v Evropi kar se tiče stopnje proizvodnih sil. Naša industrija se je šele sedaj začela razvijati s polnim razmahom. Hitreje ali počasneje prenašanje vseh funkcij upravljanja v gospodarstvu na delovne ljudi je zato pri nas odvisno tudi od hitrejšega ali počasnejšega razvoja proizvodnih sil. To je v prvi vrsti odvisno od samih delavcev, od njihovega prizadevanja, da kar najhitreje proizvedemo kar največ potrošnih sredstev, od prizadevanja delavcev, da varčujejo, mo in ne razsijpamo itd. Lenin pravi: «Komunizem se začne tam, kjer se pojavlja samopožrtveno obvladovanje težkega dela, prizadevanj navadnih delavcev za povečanje storilnosti dela, za varovanje vsakega puča žita, premoga, železa in drugih proizvodov, ki niso namenjeni osebno njim ali njihovim »bližnjim« ali »daljnim«, ampak vsej »družbi«. (Lenin, zv. XXIV, str. 142, Zbrana dela v ruščini).

Iz siromašnih kmetov morajo postati za vedni delavci, graditelji socializma.

Zakaj postavlja na prvo mesto nujnost kulturnega razvoja? Če pogledamo število industrijskih delavcev v stari Jugoslaviji in današnje število in še število, ki ga bomo dosegli v prihodnosti, ni težko uganiti, v čem je bistvo stvari. Kdo prihaja danes v industrijska in druga podjetja? Kmetje. V podjetja prihaja torej velikansko število kmetov, na pol kmetov in na pol delavcev. Te ljudi je treba naprej izučiti za delavce, potem pa vzgajati kot delavce upravitelje. To ni kratko in lahko opravilo in ga je treba jemati z največjo resnostjo in potrpljenjem in se odločno zavzeti, da mu bomo kos. Pri vzgajanju teh novih delavcev bomo imeli in imamo že danes nemalo opravka, da ima velik del delavcev napačne pojme o svoji dolžnosti, ki jo imajo kot delavci o svojem odnosu do državnega, t. j. ljudskega premoženja itd.

Vzemimo samo dejstvo, da gradimo in odpiramo številne objekte in celo nekatere največje tovarne, rudnike i. dr. ravno v najbolj zaostalih krajih, kakršni so najbolj zaostali del Bosne. Sandžak, Makedonija, Kosovo in Metohija, Lika, Crna gora itd., torej povsod tam, kjer je bilo doslej zelo malo ali nič in-

dustrije: Kdo pa bo delal v teh tovarnah, rudnikih in drugih podjetjih? Kmetje iz teh zaostalih krajev! Revni kmetje iz teh zaostalih krajev bodo morali priti in bodo tudi prišli v te tovarne in rudnike. Iz siromašnih kmetov, katerih predniki so stoletja životali na najnižji stopnji kulturne in življenjske ravni, morajo postati zavedni delavci, graditelji lepšega življenja in v to socialistično skupnost. To ne bo tako lahek in hiter proces. Zavedamo se tega, ker imamo še danes precej izkušenj s tem, kako težko je iz na pol kmeta — na pol delavca vzgojiti zavezanega in discipliniranega industrijskega delavca. Če hočemo to doseči, bo treba še mnogo truda, treba bo vztrajno dokazovati tem na pol delavcem, da postanejo ti na pol kmetje — na pol delavci zavedni industrijski delavci? Potrebno je v prvi vrsti zaradi tega, ker gradimo mnogoštevilne tovarne in podjetja, odpiramo zmeraj nove in nove rudnike, z eno besedo, industrializiramo našo socialistično deželo, da bi jo napravili bogatejšo, da bi bila neizrabljena bogastva pristopna vsem državljanom naše dežele, da bi ljudje lahko ta bogastva koristno izrabljali itd. Zato da bi se tovarne, rudniki itd. lahko spravili v tek s potrebnimi delavci, ki bodo zmožni obvladati in razgibati novo, sodobno tehniko. Te sodobne tehnike ne bo mogel obvladati na pol kmet, ki več misli na svoj košček nerodovitne zemlje kot pa na sodobna proizvodna sredstva, ki danes pri nas niso več privatna, kapitalistična, ampak družbena last vse naše skupnosti. Z njimi ne razpolagajo več kapitalisti ali njihovi dobro plačani zvesti uradniki, birokracija, ki je skrbela samo za koristi kapitalistov, to je za to, da se iztisne iz delavca kar največ profita za kapitalistični žep. pri čemer bi dobila tudi ta birokracija svojo drobtinico. Pri nas bodo sedaj upravljali te tovarne, rudnike in drugo delavci sami. Sami bodo določali, kako se bo delalo in koliko, vedeli bodo, zakaj delajo in v kakšen namen se bodo uporabljali uspehi njihovega dela. Zato, da bi to lahko dosegli povsod v naši državi, tudi v najbolj zaostalih krajih, moramo vztrajno premagovati zaostalost in povzdigniti na pol kmeta na stopnjo zavednih industrijskih delavcev, ki bodo razumeli tako svoje dolžnosti kakor svoje pravice, ki jih imajo kot graditelji socializma.

Iz tega vidimo, da so v zaostali deželi, kakršna je n. pr. naša, zelo velike težave na poti do zgraditve komunizma. Kaj pa sedaj? Ali naj čakamo, da bodo vsi delavci postali enako pametni in zmožni za upravljanje podjetij? Jasnó je da ne, ker bi morali v tem primeru neskončno dolgo čakati. Ravno pri procesu upravljanja pri neprestanem procesu dela in upravljanju si bodo vsi delavci pridobili izkušnje. Ne bodo spoznali samo delovni proces, ampak tudi vse probleme svojega podjetja. Delovni ljudje se bodo lahko samo pri praktičnem delu naučili uporabljati evidenco, se seznanili s tem, koliko materiala smejo porabiti in koliko prihraniti, in si bodo lahko na jasnem o tem, zakaj vse se uporablja njihovo delo, to je, kam gre presežek njihovega dela in v kakšen namen se uporablja. Seznanili se bodo s tem, kolikšna mora biti akumulacija v njihovem podjetju kot del splošne planske akumulacije in do katere mere lahko zvišajo svojo življenjsko raven. Znano jim mora biti to, za koliko in s kakšno hitrostjo morajo povečevati storilnost dela itd. Brezpogojno se morajo seznaniti z delovno disciplino. Od tistega trenutka, ko prevzamejo delovni ljudje odgovornost za udeležbo pri upravljanju gospodarstva, postane namreč vprašanje delovne discipline njihova poglavitna dolžnost.

Se prav posebno bodo morali sveti delovnih kolektivov vplivati na to, da se kar najbolj racionalno razvršča delovna sila. da ne dopuščajo, da bi se v njihovih podjetjih vgnezdila nepotrebná, neproduktivna delovna sila, oziroma nepotrebna birokracija v administraciji. S tem bi se namreč samo povečali proizvodni stroški in znižala rentabilnost njihovih podjetij. To pa

bi bilo v škodo vsemu kolektivu. Treba je znati razlikovati med potrebo za specialisti in nepotrebnim administrativnim, neproduktivnim aparatom.

Delovni kolektivi bodo odpravili birokracijo.

S tem da bodo tovarne, rudniki itd. izročeni v upravljanje delovnim kolektivom, bo postalo nemogoče, da bi se v naše gospodarstvo vgnezdila nalezljiva bolezen, ki ji pravimo birokratizem. Ta bolezen se neverjetno lahko v hitro prenaša iz buržoazne družbe in je nevarna v prehodni dobi, ker kot polip s svojimi tisočermi tipalkami otežuje in ovira pravilni in hitri razvojni proces. Birokratizem sodi med največje sovražnike socializma prav zato, ker se neopazno vthotaplja v vse špranje družbene dejavnosti in se ljudje v začetku niti sami tega ne zavedajo. Napačno bi bilo misliti da pri nas birokratizem še ni začel poganjati korenin. Tudi pri nas se je že začel vthotapljati v razne ustanove, v državni aparat in gospodarstvo. Toda mi se tega zavedamo in smo zato že storili vrsto ukrepov, da ga onemogočimo. Pri tem ne zadostujejo kampanjski ukrepi, ampak je potreben nepretrgan boj in vzgajanje ljudi.

Lenin pravi, da dajeta tehnična in kulturna zaostalost najugodnejša tla, na katerih lahko birokratizem požene svoje korenine. Vendar pa obenem tudi pravi, kako se najlaže oziroma na edini mogoči način uspešno borimo zoper birokratizem. «Z birokratizmom se je mogoče boriti do konca, do popolne zmage nad njim samo tedaj, če bo vse prebivalstvo udeleženo pri upravljanju. V buržoaznih republikah je bilo to ne samo nemogoče, ampak tudi sam zakon tega ni dopuščal. Najboljše buržoazne republike, pa naj so še tako demokratične, poznajo na tisoče zakonskih ovir, ki onemogočajo delavcem da bi bili udeleženi pri upravljanju. Razen zakona pa je tukaj tudi še kulturna stopnja ki je ne moreš podrediti nobenemu zakonu. Ta nizka kulturna stopnja je vzrok, da so sovjeti, ki bi morali biti po svojem programu organi za upravljanje po delovnih ljudeh, v resnici organi upravljanja za delavce po naprednih plasteh proletariata, ne pa po množicah delovnih ljudi». (Lenin, zv. XXIV, str. 145, ruska izdaja Zbranih del.) Kulturna zaostalost, o kateri govori Lenin, je torej vzrok in v tem je nevarnost, da se upravljanje birokratizira.

Lenin nam pokaže, da birokratizem prav posebno cvete tam, kjer je zaostalost večja. Te besede najbolj jasno govore o tem, kje moramo iskati korenine birokratizma. Mar to ne kaže, da cvete birokratizem prav tam, kjer se ljudje še ne zavedajo svojih pravic glede kontrole in odločnega boja zoper vsako birokratsko ravnanje, kjer se ljudje še ne zavedajo, da je birokratizem škodljiv pojav za socializem, ki se ne more izkoreniniti samo z odloki od zgoraj, ampak se mora zoper njega boriti vsak zavezanec človek pri svojem vsakdanjem delu. Pri tem pa ni treba misliti, da birokratizem lahko zavlada samo v visokih ustanovah, spodaj pa da je to težje. Ne, birokratizem prodira tudi do nižjih državnih in gospodarskih administrativnih ustanov, če se ne borimo zoper njega. Razume se, da je tragično za socialistično deželo, če se birokratizem v njej vgnezdi in ustali povsod, v najvišjih in najnižjih ustanovah, če vrhovi ne vidijo ali nočejo videti njegove škodljivosti. Zoper birokratizem, ki ga hočemo z uspehom zatirati, ne zadostujejo samo ukrepi, ki se izdajajo zgoraj, v najvišjih uradih, medtem ko spodaj mislijo, da najbrž ni nevaren. Pa še kako je nevaren tudi spodaj. To je pri nas pokazala tudi praksa. Zato je birokratizem nevaren tudi v administraciji republik in v administraciji oblasti in v administraciji okrajev in krajevnih organov in tudi v administraciji raznih trgovskih in drugih gospodarskih ustanov. Zato je nujno potrebno, da se s pritegnitvijo najširših množic borimo zoper njega in da ne dovolimo, da bi se ta, za socializem škodljiv pojav, razrastel.

Vloga sindikatov po ustanovitvi delovnih kolektivov.

Danes, ko je ne samo državna administracija, ampak tudi celotno gospodarstvo v rokah ljudstva, je ravno ljudstvo pristojno, da neprenehoma nadzoruje delo tistih, ki so nastavljeni v administraciji zato, da upravljajo svoje dolžnosti v korist socialistične skupnosti. Delovni kolektivi in njihovi sveti, ki bodo upravljali

tovarne, rudnike itd.; bodo imeli zelo pomembno nalogo, da onemogočijo birokratske metode pri upravljanju.

Vprašanje vloge sindikatov se v novih pogojih, v pogojih sodelovanja delovnih ljudi v upravljanju, nekoliko spremeni, ker je funkcija sindikatov sedaj v glavnem usmerjena na tisto, kar je v delu sindikatov najvažnejše, na vzgojo, na vsestransko kulturno izobraževanje sindikatov. Delo sindikatov je usmerjeno na to, da se novi delavci to se pravi bivši kmetje, z vztrajnim delom sindikatov pod vodstvom Partije, čimprej otresejo drobnolastniških navad, da se čimprej dvignejo na raven najvestnejših industrijskih delavcev, delavcev z novim socialističnim odnosom do proizvodnih sredstev, do tovarn, do delavcev, do družbene lastnine, do dela. Te nove delavce je treba čimprej vzgojiti, da bodo neutrudljivi in požrtvovalni graditelji komunistične družbe, t. j. lepšega in srečnejšega življenja vseh delovnih ljudi.

V zvezi s sodelovanjem delavcev v upravljanju podjetij oziroma s proizvodnjo se zmanjša tista naloga sindikatov, ki so jo imeli v zvezi z zaščito interesov delavcev, ker rešujejo to stvar sedaj sami delavci preko svojih svetov oz. upravnih odborov v proizvodnji. S tem je hkrati olajšana dvojna vloga sindikatov, ki so morali na eni strani ščititi koristi delavcev na drugi strani pa so morali prav tako upoštevati koristi ljudske države, koristi celote, koristi vse skupnosti. S tem da se bodo delavci med upravljanjem proizvodnje seznanjali z vsemi problemi: z akumulacijo, s proizvodnimi stroški, z različnimi številnimi težavami, s katerimi so se morali doslej boriti sami ravnatelji oz. dosežanje uprave in sindikati, bo olajšano tudi delo sindikatov v tem oziru. To bo vsekakor mnogo pripomoglo k stabilizaciji delovne discipline v tovarnah, rudnikih in drugih podjetjih.

Iz osnutka zakona je videti, da se delovni ljudje na najbolj demokratični način vživljajo v svoje funkcije upravljanja. Delavske svete volijo neposredno s tajnim glasovanjem delavci in nameščenci po tovarnah, rudnikih in podjetjih sploh. Ti delavski sveti in upravni odbor, ki ga izvolijo člani sveta iz svojih vrst, morajo uživati vsestransko podporo sindikatov. Da hi bilo to možno, pridejo v upravne odbore tudi predstavniki sindikata delavcev in nameščencev v tistem podjetju, ki prevzemajo tako del odgovornosti za upravljanje, namesto da bi bili samo posvetovalni organi brez potrebne odgovornosti oz. odgovorne dolžnosti.

Ta zakon je eden izmed najbolj demokratičnih aktov, kar smo jih doslej sprejeli; po vsebini pa se zrcali v njem naša socialistična stvarnost. Poglejmo samo dolžnosti in pravice delavskih svetov. Člen 23 pravi: Delavski svet podjetja: potrjuje osnovne piane in zaključni račun podjetja; izdaja sklepe o upravljanju podjetja in izpolnjevanju gospodarskega plana; voli, odstavlja in menja upravni odbor podjetja oz. posamezne njegove člane; sprejema pravila podjetja po odobritvi upravnega odbora višjega gospodarskega združenja; razpravlja o poročilih o delu upravnega odbora in sprejema sklepe o odobravanju njegovega dela; obravnava posamezne ukrepe upravnega odbora in sklepa o njih; porazdeljuje tisti dej akumulacije, ki ostane na razpolago podjetju oz. delovnemu kolektivu.

Dalje, člen 27 govori o dolžnostih upravnega odbora podjetja in pravi: »Upravni odbor podjetja: potrjuje osnutke osnovnih planov podjetja; potrjuje mesečne operativne piane; skrbi za pravilno obratovanje podjetja; potrdi osnutek notranje organizacije podjetja in osnutek sistematizacije mest; potrdi osnutek pravil o delovnem redu v podjetju in izdaja ukrepe za utrjevanje delovne discipline; odloča o postavljanju nameščencev na vodilne položaje v podjetju; sklepa o ugovorih delavcev in nameščencev proti odloku o odpovedi in notranji razmestitvi na delo; sprejema ukrepe o pospeševanju proizvodnje v podjetju, zlasti o racionalizaciji proizvodnje, povečanju delovne storilnosti, znižanju proizvodnih stroškov, zboljšanju kakovosti proizvodov, o varčevanju, zmanjšanju odpadkov in škarta; odloča o vprašanih delovnih norm v podjetju; odloča o razglasitvi udarnikov ter o racionalizatorskih ter novatorskih predlogih; ukrepa o strokovni izobrazbi delavcev in nameščencev podjetja kakor tudi o njihovi pravilni razmestitvi na delovna mesta, skrbi za pravilno uporabo predpisov o delovnih odnosih v podjetju, o plačah, mездah ter napredovanju delavcev in nameščencev, o zaščiti dela in social-

nem zavarovanju, kakor tudi o zboljšanju življenjskih pogojev delavcev in nameščencev v podjetju; odobrava in potrjuje plan uživanja letnega dopusta delavcev in nameščencev v podjetju; ukrepa o zaščiti in uporabi splošnega ljudskega imetja, ki ga upravlja podjetje, kakor tudi o odkrivanju, preprečevanju in odstranjevanju pojavov škodljivstva, zapravljenosti in drugih oblik brezvestnega odnosa do splošnega ljudskega imetja. Upravni odbor podjetja je odgovoren za izpolnitev plana in pravilno poslovanje podjetja.

Ta dva člena zakona govorita o tem, kakšne funkcije v proizvodnji so prenesene na delovne kolektive, ki jih je imela doslej država in jih je opravljala samo prek svojih določenih predstavnikov ob določenem sodelovanju sindikatov.

Odslej prehaja državna lastnina proizvodnih sredstev, tovarn, rudnikov, železnic postopoma v višjo obliko socialistične lastnine. Državna lastnina je najnižja oblika družbene lastnine, ne pa najvišja, kakor menijo voditelji ZSSR. Glejte, v tem je naša pot v socializem, in sicer edino pravilna pot, ko gre za odmiranje državnih funkcij v gospodarstvu. Naj si kominformovci zapomnijo, da njihov klevetniški hrup ne more zatemniti naše svetle poti graditve socializma.

Na drugi strani je ta naš zakon o sodelovanju delovnih kolektivov, to se pravi naših delovnih ljudi v upravljanju gospodarstva naše države, najboljši odgovor na vprašanje, kje je resnična demokracija: tu pri nas ali toliko hvaljena in opevana zahodna demokracija. Pri nas temelji demokracija na materialni bazi za najširše množice, uporabljajo jo za uresničenje lepše in srečnejše prihodnosti za vse delovne ljudi naše države. To je odgovor tistim na Zahodu, ki toliko govorijo, da pri nas ni prave demokracije, da je naša država policijska država itd., tistim, ki radi govorijo o našem pomanjkanju, o tem, da nimamo tega in onega itd. Da, nam res še primanjkuje marsičesa, ker še ne moremo ustvarjati dovolj sredstev dovolj raznih predmetov za uporabo, dovolj vsega tistega, s čimer bi si ljudje olepšali življenje, dvignili svoj življenjski standard. Toda prav zdaj smo na poti, da to dosežemo, dosegli bomo to za vse, ne pa samo za manjšino ljudi, kakor je to na Zahodu. Kaj koristi na Zahodu, da so trgovine polne vsega, kar si človek lahko poželi; kdo lahko zdaj tam zadosti želji, da to kupi? Razume se, samo zelo majhen sloj ljudi. Vladajoči razred lahko dobi vse, velikanska večina ljudi pa ne. To je torej demokracija za manjšino, kajti delovni ljudje, ki zaslužijo komaj za životarjenje, ali brezposelni delavci in uradniki nimajo nobene koristi od takšne demokracije, ki jim odvzema sadove njihovega dela, nje pa vzdržuje samo zato, da bi vzdrževali druge fizično sposobne, to se pravi, da bi jim zagotavljali bogate življenjske pogoje. Mi pa delamo na to, da bi tisti, ki delajo, tudi uživali sadove svojega dela, in prav v tem je materialno bistvo naše demokracije.

Zavedamo se, da nas čakajo še veliki napor, preden bodo naši delavci premagali še vse iz naše zaostalosti izvirajoče težave, toda bodimo prepričani, da bodo naši delovni ljudje zmagovito premagali vse težave, ker se zavedajo, da je graditev socializma njihova lastna stvar, da se lahko to uresniči samo z njihovim lastnim vztrajnim in požrtvovalnim poletom.

Naša ljudska oblast je takoj od začetka najbolj skrbela in tudi zdaj najbolj skrbi za delovne ljudi, za ljudi naše države, kajti če ne bi delala tako, ne bi bila ljudska. Vse kar koli se pri nas dela in gradi, ima en sam namen: osrečiti naše delovne ljudi, ustvariti jim boljše življenjske pogoje. Sami delovni ljudje mesta in vasi so gospodarji svoje sedanosti in svoje srečne bodočnosti. Kako hitro bo prišla ta srečna bodočnost, ko se ljudem ne bo treba več tako truditi, je odvisno od samih delovnih ljudi mesta in vasi naše države, je odvisno od njihove vztrajnosti, požrtvovalnosti in potrpežljivosti. Odvisno je od tega, ali bomo napeli vse sile, da bo čim manj tistih, ki stoji ob strani, da bo sleherni storil vse, kar je v njegovih močeh v vsakodnevem boju za izpolnjevanje petletnega plana, za povečanje delovne storilnosti, za proizvodnjo čim več in čim boljših potrošnih predmetov za potrebe državljanov naše socialistične države. Kmetje v zadrugah, ki jih sami upravljajo, in delavci v tovarnah, ki jih bodo odslej sami upravljali, imajo zdaj svojo usodo zares v lastnih rokah.